

Anvisning för våra patienter i behandling

Egentliga Finlands vårdförhållande

Åbo Universitetscentralsjukhus

För dig som ska donera blodstamceller

Stamcellstransplantation används som behandling vid hematologiska cancersjukdomar, såsom leukemi och lymfom, samt vid vissa sjukdomar där benmärgens funktion är nedsatt. Vid allogen stamcellstransplantation får patienten blodstamceller från en frisk donator. De transplanterade stamcellerna vandrar till patientens benmärg, där de bildar nya, friska blodceller och ersätter den sjuka benmärgen. Stamcellsdonatorn kan vara ett syskon eller en annan släkting med tillräckligt överensstämmande vävnadstyp (HLA-undersökning), eller en frivillig donator via ett stamcellsregister. Donation av blodstamceller innebär i regel inga bestående hälsorisker för donatorn och medför inga kostnader. Stamcellsdonation är frivillig och sker utan ekonomisk ersättning eller annan belöning.

Hälsokontroll och information för stamcellsdonator

För en stamcellstransplantation är det avgörande att donatorn är frisk. Donatorns hälsotillstånd bedöms genom en intervju och en läkarundersökning före donationen. Dessutom genomförs nödvändiga förundersökningar för att säkerställa att donationen inte medför risker för vare sig donatorn eller patienten.

Det är viktigt att känna till att blodstamceller hos en frisk person förnyas kontinuerligt. Stamcellsdonation medför inga bestående förändringar i blodvärden eller i benmärgens funktion.

Hälsokontrollen omfattar bland annat blodprov, lungröntgen och EKG. Blodprover tas för att kontrollera blodstatus, njur- och leverfunktion samt blodgrupp. Dessutom undersöks förekomst av blodsmittor, såsom HIV, hepatitvirus, cytomegalovirus, toxoplasma och syfilis. Fertila kvinnor genomgår även ett graviditetstest. Vid behov kan läkaren ordinera ytterligare undersökningar.

Donatorn informeras alltid om undersökningsresultaten. Om avvikande fynd upptäcks hänvisas donatorn vid behov till fortsatt utredning och uppföljning.

I samband med hälsokontrollen ger läkaren noggrann information om stamcellsdonationen, dess olika skeden och eventuella risker. Donatorn har möjlighet att ställa frågor under hela processen. Efter att ha fått informationen undertecknar donatorn sitt skriftliga samtycke till

donationen. Vid besöket gås även principerna för ersättning av eventuellt inkomstbortfall och resekostnader igenom.

Mobilisering av stamceller

Hos vuxna finns den blodbildande benmärgen huvudsakligen i bäckenområdet. För att blodstamcellerna ska kunna samlas in behöver de först föras från benmärgen ut i blodbanan. Detta sker med hjälp av ett läkemedel som stimulerar produktionen av vita blodkroppar (så kallad tillväxtfaktor). Läkemedlet ges som injektioner under huden och behandlingen inleds vanligen fyra dagar före stamcellsinsamlingen. Under mobiliseringsbehandlingen krävs ingen sjukhusvistelse.

Donatorn ger vanligtvis injektionerna själv efter att ha fått instruktioner av sjukvårdspersonal. Alternativt kan en närstående hjälpa till. Om detta inte är möjligt ordnas injektionerna via en vårdenhet i närheten av donatorns hem. Donatorn får läkemedlet från TYKS i samband med informationsbesöket.

Tillväxtfaktorn kan orsaka övergående biverkningar, såsom ryggsmärta, huvudvärk eller muskelvärk som påminner om influensaliknande symtom. Donatorn får vid behov anvisningar om hur dessa besvär kan lindras.

Insamling av blodstamceller

Donatorn kommer till TYKS hematologiavdelning kvällen före stamcellsinsamlingen. Blodprover tas både kvällen före och nästa morgon. Viktigt: inga blodprov får tas från armvecken veckan före insamlingen eller under insamlingsdagarna.

Insamlingen påbörjas efter kl. 8, när laboratorieresultaten är klara. Läkaren sätter venkatetrar i båda armvecken. Om venerna inte är tillräckligt stora kan en central venkateter sättas in under nyckelbenet, under lokalbedövning.

Stamcellerna separeras från blodet med hjälp av en aferesmaskin. Blodet leds genom slangar till maskinen, som samlar stamcellerna och återför övriga blodkomponenter till donatorn. Proceduren tar vanligen 4–5 timmar. Sjuksköterskan övervakar donatorns tillstånd under hela insamlingen. Stamcellerna samlas in under en eller två dagar, tills den önskade mängden uppnåtts. Om en central venkateter har satts in tas den bort efter insamlingen, och donatorn får instruktioner för hemvård.

Utskrivning sker efter några timmars observation. Om donatorn inte redan har fått intyg för sjukledighet eller reseersättning vid informationsbesöket, lämnas dessa vid utskrivningen. Donatorn kan normalt återgå till vardagliga aktiviteter direkt efter donationen.

En månad efter donationen kontrolleras blodvärden med provtagning, och läkaren meddelar resultaten per telefon. Avdelningens personal finns tillgänglig för frågor och ger råd vid eventuella problem efter donationen. Donatorn kan alltid kontakta avdelningen vid behov.

Kontaktuppgifter

TYKS, Hematologiavdelningen och stamcellstransplantationsenheten

T-sjukhuset, D-delen, våning 7.

Tel. 02 313 1015

Uppdateringsdatum: 5.3.2026